

ART DECO I MOD(ERN)A

JASNA GALJER

Pojam Art deco podrazumijeva prije svega frazu koja evocira čitav spektar različitih sinonima. Modernistima znači minimalističko oblikovanje, romantičarima nebudere Manhattana, obožavateljima preindustrijske umjetnosti bakelitne radio-prijemnike...

Istovrsna fleksibilnost odlikuje i istoimeni stil, čiji parametri obuhvaćaju mnoštvo modernih pojava u arhitekturi, dizajnu, dekoraciji i umjetnosti, tipičnih za vremensko razdoblje između 1915. i 1940. godine.

Daleko od mogućnosti poistovjećivanja s nekim pojedinačnim trendom u dizajnu i njegovim karakteristikama tipa geometrijski oblici, stilizirana florealna ornamentika, podatne ženske figure i slični dekorativni inventar, Art deco je najbliži definiciji stila koji poput zrcala prihvaća i odražava sve ukuse i razdoblja.

Što je Art deco danas? Uz originale nastale na vrhuncu kreativnosti ovoga stila oko 1925. godine, koji se izlažu na istaknutim mjestima muzejskih postava i prodaju na specijaliziranim aukcijama po vrtoglavo visokim cijenama, na tržištu već podjednako dobro figuriraju i replike. Rietveldov crveno-plavi stolac, namještaj po Corbusierovim, Breuerovim i Miesovim nacrtima, Parkerova kemijska olovka, bočice za parfeme s potpisom Renée Laliquea i niz drugih visokokvalitetnih reprodukcija postali su relativno dostupni klasi dizajna koji se i dalje serijski proizvode. Modni diktat stila Art deco u upotrebi tipografije i kolorističkim kompozicijama poštuje i suvremena reklamna produkcija, usvojili su ga interijeri, radnje filmova često su smještene baš u prostor i vrijeme dvadesetih i tridesetih, a u porastu je čak i interes za tadašnji film.

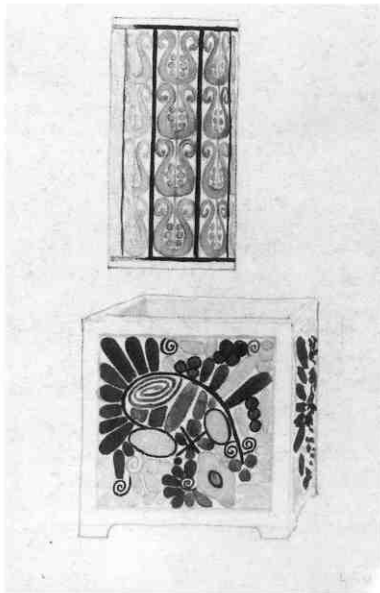
Hrvatska sekcija vratila se sa čuvene Pariške izložbe 1925. godine s pristojnim brojem nagrada. Ukupan fond nagrada dodjeljivao se u čak trideset i sedam "klasa" i šest kategorija: Grand Prix, počasna, zlatna, srebrna i brončana medalja te pohvalnica. Prema podacima u tekstu "Nagrađeni naši umjetnici u Parizu" ("Obzor", Zagreb 1925., br. 283, str. 2) radovi autora iz Hrvatske odlikovani su ovim nagradama: u klasi arhitekture veliku nagradu dobio je Viktor Kovačić za "nekoliko arhitektonskih slika", Ivan Meštrović za Mauzolej u Cavtatu, Vladimir Becić i Jozo Kljaković za freske u unutrašnjosti izložbenog paviljona Kraljevine SHS, a Antunu Augustinčiću za reljef između ulaza dodijeljena je srebrna medalja. U klasi "umjetnosti i industrije drva" prvu nagradu dobio je F. Kršinić za dekorativne figuralne svijećnjake u ulaznom prostoru paviljona, a drugu Vojta Braniš, autor skulpture na portalu, i Hinko

Juhn u klasi keramike. Osim velike nagrade Kljakoviću za vitraje, o zapaženosti radova hrvatskih umjetnika na izložbi svjedoče i zlatne medalje Šulentiću, Vanki i Trepšeu. Srebrne medalje dobili su i Srećko Šabljak u klasi "umjetničkih radova" i I. Gundrum u klasi "papir", dok je u području nazvanom "litografija" počasna nagrada pripala časopisu "Savremenik" iz Zagreba, a brončana također I. Gundrum. Isti izvor registrira (bez određenijih podataka) i nagradu Terezi Paulić u 16. klasi te još dvije velike nagrade: zagrebačke Narodne ženske udruge u 20. klasi i Grand Prix za scenografiju Ljubi Babiću.

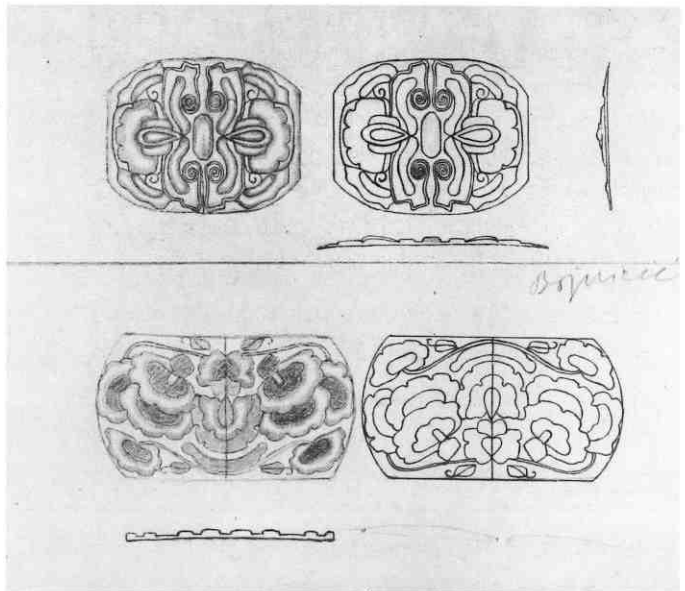
Dojmovi s ove velebne svjetske manifestacije, kao i nezadovoljstvo stadijem razvoja industrijske proizvodnje tzv. dekorativnih umjetnosti, inspirirali su sudionike na čelu s Tomislavom Krizmanom da i u svoju sredinu pokušaju prenijeti bar nešto od te atmosfere. Koliko su u tome uspjeli, djelomice se može rekonstruirati posredstvom sačuvanih predmeta i dokumentacije iz koje se nazire duh toga vremena. Jedan njezin vrlo zanimljiv segment čine originalni nacrti, skice i crteži autora okupljenih u društvu za promicanje umjetničkog obrta "Djelo".

Zastupljene su gotovo sve njegove vrste, a među signaturama se, osim inicijala karizmatične ličnosti pokretača i organizatora Tomislava Krizmana, nalaze i druga imena vodećih hrvatskih umjetnika toga vremena, kao što su Marijan Trepše, Zlatko Šulentić i Ivan Tabaković, a tu su i ne manje zanimljiva rješenja za izradu raznih uporabnih i ukrasnih predmeta Jelene Babić, Vjere Bojničić, Tereze Paulić, Nele Jande...

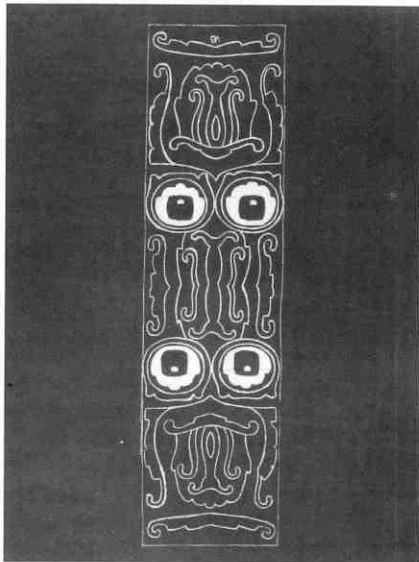
Geometrizam je i ovdje ključna riječ dekoracije u svim materijalima i tehnikama, ali trokuti, ovali i krugovi vrlo se često kombiniraju sa stiliziranim florealnim motivima. Različiti uzorci kombiniraju se također i s nepravilnim oblicima samih predmeta, među kojima ponekad nije lako prepoznati vaze, šećerнице ili šalice. Art deco keramika također je poprimala figuralna oblića, od uzavrelih antropomorfnih kolopleta do ptica, jelena i prašćića. Produkcija stakla uključuje raspon od skupocjenih marginalija kakve su bočice za parfeme do pravih murala izvedenih u tehnici vitraja, naravno, s pripadajućim specijalnim efektima i izvorima inspiracije poput staroegipatskih i antičkih. Ni predmeti od tekstila svojom inovativnošću nimalo ne zaostaju za ostalim materijalima. Sagovi i prostirke najrazličitijih oblika i veličina postaju neizostavni akcenti interijera, a njihova raskošna ornamentika s podjednakom dozom ležernosti služi se folklorom i avangardnim stilskim oznakama.

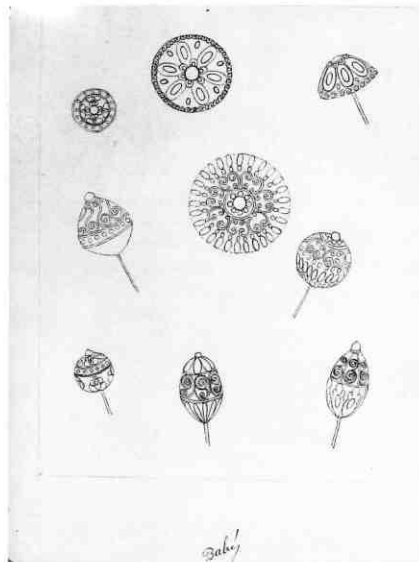
Heim, Ukrasne posude,
oko 1925.
Heim, *Decorative bowls*,
cca 1925

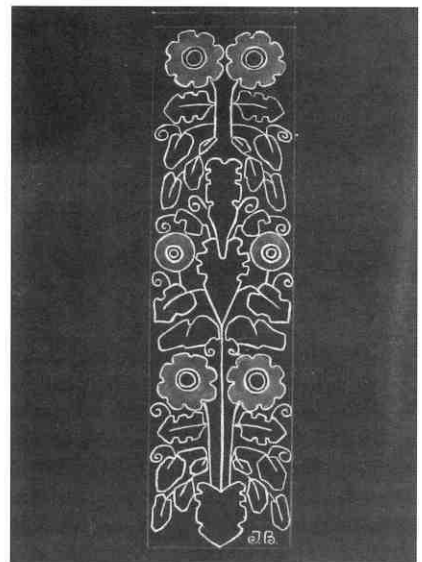
Vjera Bojničić, Broševi, oko 1925.
Vjera Bojničić, *Brooches*, cca
1925

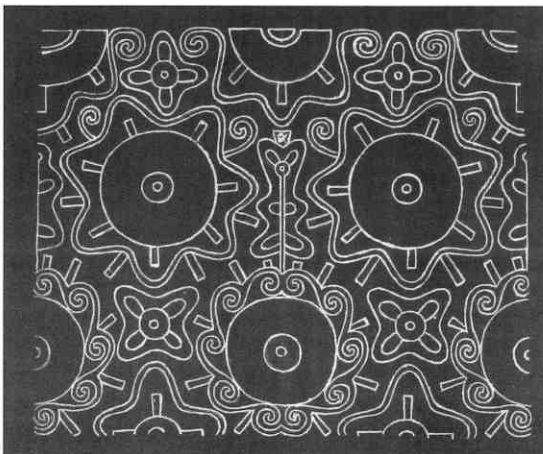
Vjera Bojničić, Dekoracija, oko 1925.
Vjera Bojničić, *Decoration*, cca 1925

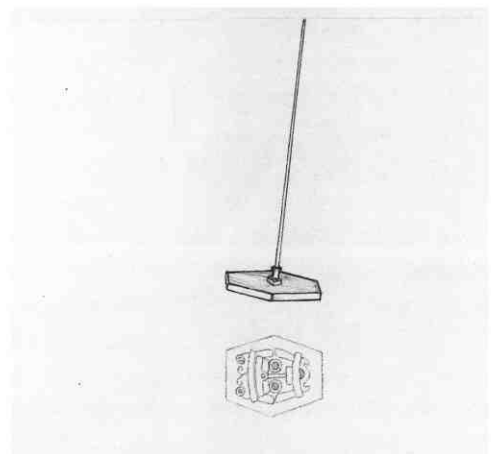
Jelena Babić, Ukrasne igle za šešire, oko 1925.
Jelena Babić, *Hat pins*, cca 1925

Jelena Babić, Dekoracija, oko 1925.
Jelena Babić, *Decoration*, cca 1925

Anka Krizmanić, Dekoracija, oko
1925.
Anka Krizmanić, *Decoration*, cca
1925

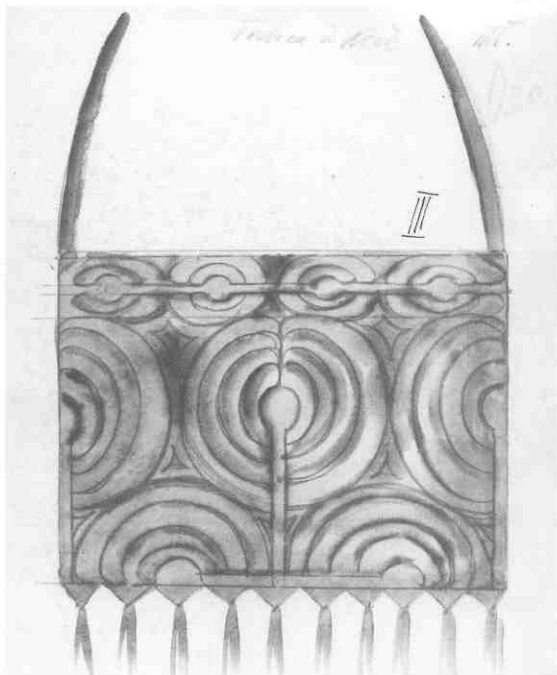

Skica za ukrasnu iglu, oko 1925.
Sketch for decorative needle, cca 1925

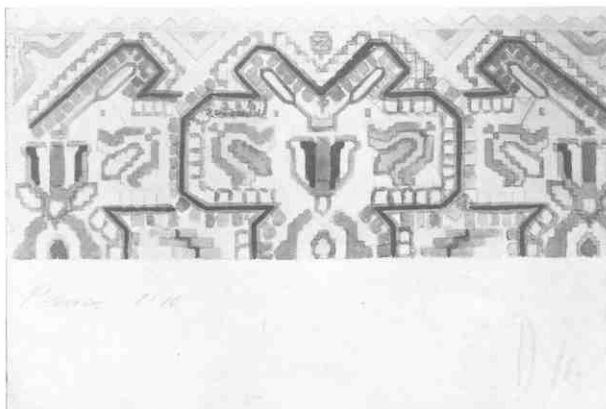
Povlašteno mjesto u dizajnu stila deco ipak pripada modi, ne samo u smislu neposrednog utjecaja na druge medije izražavanja. Osim odjeće, ručne torbice, pudrijere, tabakere, kopče, igle za šešire i ostali modni pribor zaštitni su znak toga stila, a njihovoj se izradi posvećivalo jednako, ako ne i više, pažnje nego luksuznom namještaju i ostalim uporabnim predmetima. Nakit je svojom raznolikošću i kolorizmom također vrlo vjerno odražavao l'esprit nouveau, u kojem je ponekad nemoguće odvojiti ekskluzivno od jeftinog.

Vjerojatno baš u tome i jest jedna od tajni neodoljivosti ovoga stila, čiji revival uporno ne silazi s vrhova (po)modnih lista povijesti umjetnosti.

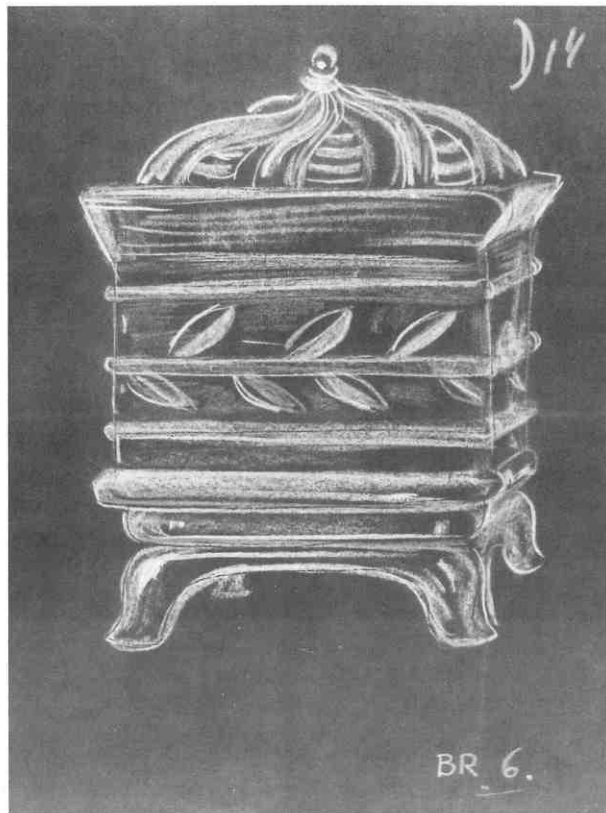
Radovi nastali u okviru djelovanja Društva za promicanje umjetničkog obrta "Djelo" (1926-1929.)

Marijan Trepše, Ženska ručna torba / Marijan Trepše, Hand-bag, 1926-1929

Marijan Trepše, Dekoracija za tepih / Marijan Trepše, Carpet decoration, 1926-1929

Ivan Tabaković, Ukrasna posuda / Ivan Tabaković, Decorative bowl, 1926-1929

Foto/Photo by: Krešimir Tadić

Summary

Jasna Galjer: "Art Deco And The Modern Art"

Today we are witnessing the revival of the Art Deco style, that persistently keeps the top of the popularity lists in the field of art history. It seems appropriate on this occasion to remind you of the originals, brought forward in 1925, at the top creativity in this style. The Croatian section returned from the famous Paris Exhibition in 1925 with a reasonable number of awards. The fund of awards was divided in as many as 37 "classes" and six categories. The Grand Prix in the architecture class was given to Viktor Kovačić for "several architectural pictures", to Ivan Meštrović for the mausoleum in Cavtat, to Vladimir Becić and Jozo Kljaković for the frescoes painted in the interior of the SHS Kingdom Exhibition Hall, and Antun Augustinčić was given the Silver Medal for the plastic at the entrance. In the class of "art and wood industry" the first prize was given to Frano Kršinić for the decorative figured chandeliers in the entrance hall of the pavilion, and the second was awarded to Vojta Braniš, the author of the portal sculpture. Hinko Juhn was given the second award in the ceramic class. The outstanding quality of the works by the Croatian artists is not witnessed only by the Grand Prix for Kljaković's vitrailes, but also by the Golden medals for Slavko Šulentić, Vanko and Trepše. In the field of "lithograph" the Honorary reward was given to the Zagreb magazine "Savremeni". Beside a number of smaller awards we should note the repeatedly cited Grand Prix for scenery given to the painter Ljubo Babić.